

LIDIA BURZYŃSKA-WENTLAND

Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni
Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych
e-mail: l.burzynska-wentland@amw.gdynia.pl
ORCID: 0000-0003-4707-3736

Inicjatywy Kościoła greckokatolickiego w województwie pomorskim na rzecz dzieci i młodzieży w celu pogłębiania ich tożsamości religijnej i narodowej w pierwszym dwudziestoleciu transformacji ustrojowej w Polsce

Słowa kluczowe: Kościół greckokatolicki, województwo pomorskie, dzieci, młodzież, tożsamość religijna

Sytuacja wyznaniowa mniejszości ukraińskiej w Polsce po zakończeniu działań drugiej wojny światowej była szczególnie trudna. Ówczesne władze państwowe w Polsce, podobnie jak w Związku Radzieckim, odmawiały Kościołowi greckokatolickiemu uznania jego osobowości prawnej i równouprawnienia z innymi Kościołami. Władza państwowa wydała jedynie zgodę na jego funkcjonowanie w ograniczonym zakresie i pod warunkiem reprezentowania go przez Kościół katolicki. Zadbano również o to, aby każdorazowa erekcja świątyni greckokatolickiej była możliwa jedynie po uprzednim uzyskaniu zezwolenia Urzędu do Spraw Wyznań.

Osobą, która położyła ogromne zasługi dla budowania struktur Kościoła greckokatolickiego w Polsce i jego legalizację po drugiej wojnie światowej, był ksiądz Wasyl Hrynyk. Przez wiele lat wysyłał do władz państwowych i kościelnych szereg petycji i pism z prośbami o umożliwienie Ukraińcom i Łemkom wyznania greckokatolickiego praktykowania wyznawanej religii. Niejednokrotnie, nie czekając na

pozytywną odpowiedź władz, organizował parafie greckokatolickie na obszarach, gdzie w 1947 roku przesiedlono ludność ukraińską i łemkowską. Jego długoletnie zabiegi przyniosły w końcu pożądaný skutek. Kardynał Stefan Wyszyński, ówczesny prymas Polski, w 1952 roku zezwolił księdzu Wasylowi Hrynykowi na odprawianie mszy świętej w Bytowie, Nowym Dworze Gdańskim i Baniach Mazurskich, a w 1956 roku utworzył 68 greckokatolickich placówek kościelnych i ośrodków duszpasterskich¹.

W 1957 roku sytuacja Ukraińców się zmieniła, co było wynikiem polityki narodowościowej prowadzonej przez ówczesne władze państwowe. Mniejszości na ziemiach północnych i zachodnich, czyli w miejscach przesiedlenia Ukraińców wskutek akcji „Wisła”, mogły już nie tylko tworzyć towarzystwa społeczno-kulturalne, ale także podjąć próbę częściowego odrodzenia życia religijnego poprzez uzyskanie zgody na działalność religijną przy parafiach rzymskokatolickich. Liczba parafii greckokatolickich funkcjonujących w województwie gdańskim nie była jednak imponująca, ponieważ znajdowały się one jedynie w pięciu miejscowościach, tj. w Cyganku, Dzierzgoniu, Elblągu, Gdańsku i Lęborku.

Odwilż październikowa nie trwała jednak zbyt długo dla Ukraińców. Pod koniec lat pięćdziesiątych XX wieku nasiliła się walka rządu z nacjonalizmem ukraińskim, co odbiło się również na sferze religijnej. Wyznawcom grekokatolicyzmu uniemożliwiano praktyki religijne, a duchowieństwo poddawano szczególnej kontroli przez Służbę Bezpieczeństwa. Stałą praktyką władz było zastraszanie księży unickich, namawianie ich na przejście do Kościoła rzymskokatolickiego, a w kilku przypadkach – nawet grożenie im śmiercią².

Sytuacja wyznawców grekokatolicyzmu uległa poprawie dopiero w 1964 roku, gdy papież mianował prymasa Polski kardynała Stefana Wyszyńskiego delegatem dla obrządku greckokatolickiego i ormiańskiego w Polsce, przyznając mu wszystkie prawa ordynariusza. Zgodnie z uprawnieniami nadanymi przez papieża prymas wydał 14 marca 1967 roku dekret umożliwiający tworzenie greckokatolickich placówek duszpasterskich w ramach Kościoła rzymskokatolickiego.

¹ Z. Wojewoda, *Zarys Kościoła greckokatolickiego w Polsce w latach 1989-1994*, Kraków 1994, s. 35.

² Tamże, s. 40-41.

Jeszcze w tym samym roku prymas mianował księdza mitrata Wasyla Hrynyka wikariuszem generalnym wiernych obrządku bizantyjsko-ukraińskiego w Polsce. Po jego śmierci w 1977 roku funkcję tę pełnił ksiądz mitrat Stefan Dziubyna. Nowy prymas Polski, arcybiskup Józef Glemp, powołał 22 grudnia 1981 roku dwóch wikariuszy generalnych: ojca Jozefata Romanyka (dla Polski północno-zachodniej) i księdza kanonika Jana Martyniaka (dla terenów południowo-wschodnich)³.

Prowadzona przez władze państwowe niekorzystna polityka narodowościowa wobec Ukraińców związana była również z Kościołem greckokatolickim. Jego duchowieństwu utrudniano kontakty z hierarchami w Rzymie, poddano ich nadzorowi i ścisłej kontroli przez IV Departament Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Władze w dalszym ciągu ograniczały możliwość otwierania nowych świątyń czy prowadzenia katechez, nie dopuszczały też do uzyskania statusu prawnego Kościoła greckokatolickiego. W tej sytuacji jego wyznawcy praktykowali swoją wiarę potajemnie bądź uczestniczyli we mszach świętych w kościołach rzymskokatolickich. Długoletnie utrudnianie dostępu do praktyk religijnych spowodowało, że wierni zaczęli przechodzić do Kościoła rzymskokatolickiego lub odstępowali od wiary. Pomimo znaczących utrudnień ze strony władz w 1989 roku w Polsce istniały 84 parafie greckokatolickie, w których posługę kapłańską pełniło 43 księży⁴.

Nowy rozdział w historii Kościoła greckokatolickiego w Polsce rozpoczął się wraz z transformacją ustrojową, wówczas uzyskał on równy status z innymi Kościołami i związkami religijnymi. Budowanie nowych struktur Kościoła greckokatolickiego w Polsce miało związek z powierzeniem w 1989 roku księdzu mitratowi Janowi Martyniakowi początkowo funkcji sufragana prymasa Polski, następnie wikariusza generalnego wiernych obrządku greckokatolickiego, a od 16 stycznia 1991 roku – ordynariusza greckokatolickiej diecezji przemyskiej, po mianowaniu go na to stanowisko przez papieża Jana Pawła II⁵. Tym samym od 1991 roku zaczęto reaktywować greckokatolickie instytu-

³ <http://www.cerkiewgreckokatolickawpolsce> [dostęp: 15 V 2009]; *Kościół greckokatolicki w Polsce*, <http://www.dziedzictwo.ekai.pl/text.show?id=4414> [19 IX 2008].

⁴ *Kościół greckokatolicki w Polsce*, <http://www.dziedzictwo.ekai.pl/text.show?id=4414> [19 IX 2008].

⁵ Jan Martyniak został konsekrowany na to stanowisko 16 X 1989 roku.

cje, urzędy i sieć parafialną obejmującą całe terytorium Polski. Papież 31 maja 1996 roku podjął również decyzję o utworzeniu w Polsce greckokatolickiej prowincji kościelnej, tj. metropolii przemysko-warszawskiej, która miała usprawnić działalność Kościoła greckokatolickiego. Złożyły się na nią dwie nowo utworzone jednostki administracyjne: archidiecezja przemysko-warszawska i diecezja wrocławsko-gdańska. Ordynariuszem pierwszej z nich został ksiądz arcybiskup Jan Martyniak, drugiej zaś, obejmującej m.in. Kościół greckokatolicki w województwie gdańskim – ksiądz biskup Teodor Majkowicz. Po jego śmierci do 19 czerwca 1999 roku władzę w diecezji wrocławsko-gdańskiej sprawował wikariusz generalny, ksiądz mitrat Piotr Kryk, a po nim – ksiądz biskup Włodzimierz Juszcak.

Diecezja (eparchia) wrocławsko-gdańska została podzielona na dekanaty, które nie pokrywały się z granicami terytorialnymi województw. Do 1999 roku w województwie gdańskim funkcjonowała tylko jedna parafia greckokatolicka. Pozostałe parafie tego Kościoła przed reformą administracyjną leżały w granicach województw: elbląskiego, słupskiego i koszalińskiego. Po zmianie sieci województw większość parafii greckokatolickich stała się częścią dekanatu słupskiego (Barcino, Barkowo, Biały Bór, Bielica, Bobolice, Bytów, Człuchów, Dębica Kaszubska, Drzewiany, Gdańsk, Lębork, Miastko, Międzybórz, Słupia, Słupsk, Smołdzino), przy czym Bielica, Bobolice i Biały Bór nie leżą w granicach administracyjnych województwa pomorskiego. Pozostałe dwie parafie, a więc w Dzierzgoniu (powiat sztumski) i Cyganku (powiat nowodworski), należą do dekanatu elbląskiego diecezji przemysko-warszawskiej.

Po reformie administracyjnej kraju władze województwa pomorskiego musiały pomóc Kościołowi greckokatolickiemu w uzyskaniu siedzib na prowadzenie działalności religijnej. Do tej pory bowiem księża greckokatolicy pełnili posługę w kilku parafiach jednocześnie, często oddalonych od siebie nawet o kilkadziesiąt kilometrów. W parafiach bez cerkwi duchowni spotykali się z wiernymi jedynie raz w tygodniu na niedzielnej mszy świętej w kościołach rzymskokatolickich. Niemożność odprawiania codziennej mszy świętej i innych obrzędów religijnych spowodowała ograniczenie praktyk religijnych do niezbędnego minimum oraz każdorazowego przygotowania i składania ikonostasu przez wiernych. W tej sytuacji władze Kościoła greckokatolickiego usilnie zabiegały u władz o przydzielenie im budynków,

które po dostosowaniu do wymogów religijnych mogłyby stać się miejscami kultu religijnego.

Starania grekokatolików zaowocowały w 1997 roku, kiedy władze archidiecezji gdańskiej przekazały im w użytkowanie wieczyste kościół pw. św. Bartłomieja w Gdańsku wraz z domem parafialnym na ulicy Zaułek św. Bartłomieja. Rok później parafianie rozpoczęli prace przygotowawcze nad dostosowaniem kościoła do wymogów obrządku wschodniego, a trzy lata później cerkiew została podniesiona do rangi konkatedry⁶.

W Bytowie przekazano Ukraińcom długo niszczący kościół poewangelicki na ulicy Parkowej 57, który wierni wyremontowali z własnych środków finansowych. Nową cerkiew pw. św. Jerzego poświęcił 28 października 1989 roku ksiądz biskup Jan Martyniak⁸. Z kolei w Miastku i Słupsku władze samorządowe przydzieliły grekokatolikom mocno zniszczone budynki. Zorganizowano w nich centra kultury ukraińskiej i cerkwie. W Słupsku w 2004 roku w budynku po zrujnowanym spichrzu na ulicy Jaracza 6a unicy zorganizowali cerkiew pw. Narodzenia Świętego Jana Chrzciciela, wyświęconą jeszcze w tym samym roku przez księdza biskupa Włodzimierza Juszcza. W Miastku zaś grekokatolikom przekazano trzykondygnacyjną kamienicę (wybudowaną w stylu secesyjnym w 1905 roku), którą w latach 1985–1987 adaptowano na cerkiew i centrum kultury ukraińskiej.

Pozostałe dwie parafie mające własną cerkiew, tj. w Cyganku i Dzierzgoniu, należą do diecezji warszawsko-przemyskiej. Parafia grekokatolicka pw. św. Mikołaja w Cyganku otrzymała cerkiew dopiero w 2002 roku. Przekazany obiekt sakralny znajdował się w katastrofalnym stanie, a jego remont odbywał się pod nadzorem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Od 2007 roku budynek jest suk-

⁶ P. Frankowski, *Wybrane grupy wyznaniowe w Gdańsku*, w: *Tożsamość kulturowa. Szkice o mniejszościach narodowych na Pomorzu Gdańskim. Seria druga*, A. Chodubski, A. K. Waśkiewicz (red.), Gdańsk 2005, s. 78–79; „Dziennik Bałtycki” 1996, nr 208; „Słowo. Dziennik Katolicki” 1996, nr 185.

⁷ Obecnie cerkiew mieści się na placu Szymona Krofeya 5. Z prośbą o zmianę nazwy ulicy wystąpiło do Rady Miasta Bytowa miejscowe koło terenowe Związku Ukraińców w Polsce.

⁸ Administratorem parafii od 1989 roku jest ksiądz Roman Malinowski, który pełni w niej funkcję proboszcza.

cesywnie odbudowywany. Z kolei w Dzierzgoniu grekokatolicy mogą korzystać z własnej cerkwi, konsekrowanej w 1957 roku.

W okresie transformacji ustrojowej wierni należący do parafii greckokatolickiej w Człuchowie pobudowali z własnych środków finansowych cerkiew na ulicy Traugutta 12, poświęconą 9 listopada 1996 roku; na jej terenie znajduje się ukraińskie centrum kultury. Poza tym w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku na pozyskanych działkach w Bielicy i Międzyborzu Ukraińcy wzniesli cerkwie. Do budowy kolejnego obiektu sakralnego przygotowuje się też parafia greckokatolicka w Lęborku, która posiada 800-metrową działkę i otrzymała zgodę Rady Miasta Lęborka na budowę⁹. Tym samym na terenie województwa pomorskiego własne świątynie ma dziewięć parafii. Jest to sytuacja zdecydowanie korzystniejsza niż w okresie PRL, wciąż jednak nieporównywalna z warunkami, jakie mają katolicy. W związku z tym, że kilka parafii nadal nie ma własnej świątyni, oraz ze względu na ich diasporalny charakter, księżom w pracy duszpasterskiej pomagają rady parafialne, siostry zakonne, nauczyciele języka ukraińskiego oraz wierni.

Zmiana systemu politycznego w Polsce dała Ukraińcom wyznania greckokatolickiego możliwość utrwalania tożsamości religijnej w nowo organizującym się Kościele, który oprócz swej zasadniczej funkcji próbował konsolidować społeczność ukraińską poprzez inicjatywy daleko wykraczające poza wymiar duchowy. Tym samym Cerkiew greckokatolicka w Polsce po 1989 roku stanęła przed wielkim wyzwaniem, jakim stała się odbudowa życia religijnego wśród ludności ukraińskiej. Szczególne wysiłki parafian ogniskowały się wokół budowy obiektów sakralnych (Człuchów, Międzyrzecz, Bielica) lub odbudowy budynków pozyskanych na działalność religijną (Gdańsk, Bytów, Miastko, Słupsk). Długotrwałe remonty, zbiórki pieniędzy oraz poszukiwania sponsorów przez lata konsolidowały wiernych, którzy tworzyli wspólnotę nie tylko religijną, ale także społeczną.

Cechą działalności każdej parafii greckokatolickiej jest jej wspólnotowy charakter, co oznacza, że w jej życie angażują się wszyscy wierni. Trudno zresztą oddzielić działalność świecką, związaną

⁹ „Dziennik Bałtycki” 2017, nr 176 (31 VII 2017); <http://www.kanal6.pl/2017> [dostęp: 20 III 2018].

z przynależnością do Związku Ukraińców w Polsce, od aktywności w Kościele greckokatolickim – w obie angażują się ci sami ludzie. Często jest również tak, że wierni włączają się w świeckie inicjatywy kół terenowych Związku Ukraińców w Polsce, choć sami nie są ich członkami.

Kościół greckokatolicki po 1989 roku postawił sobie za cel odbudowę tożsamości religijnej Ukraińców, aktywnie włączając w to zadanie dzieci i młodzież. W wielu parafiach na terenie województwa pomorskiego powstały zespoły muzyczne, dziecięce i młodzieżowe grupy artystyczne, a także chóry, które prezentowały swój repertuar na różnych przeglądach i festiwalach twórczości religijnej, zarówno o zasięgu diecezjalnym, jak i ogólnokrajowym. Władze kościelne diecezji wrocławsko-gdańskiej, włączając dzieci i młodzież w nurt życia religijnego Ukraińców, stawiały sobie za cel odbudowę ich tożsamości religijnej i narodowej oraz przybliżenie w atrakcyjny sposób tradycji, zwyczajów i historii Kościoła unickiego. Jest to tym istotniejsze, że w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat przybyło wiele małżeństw polsko-ukraińskich, a co za tym idzie – wielu wiernych przeszło z Kościoła greckokatolickiego do rzymskokatolickiego.

Jednym z rodzajów działań Kościoła greckokatolickiego na rzecz dzieci młodszych i starszych jest włączanie ich w ruch oazowy o nazwie „Sarepta”. Wspólnota ta rozpoczęła działalność stosunkowo późno, bo dopiero w 1984 roku. Miejscami spotkań młodzieży są Komańcza i Nowica w południowo-wschodniej Polsce. Obozy religijne odbywają się latem, gdyż wówczas dziećmi mogą się opiekować alumni z Seminarium Duchownego w Lublinie, siostry zakonne i starsza młodzież. Organizatorzy „Sarepty” każdego roku przygotowują program przeznaczony dla różnych grup wiekowych – od uczniów szkół podstawowych po studentów – dbając o to, by formuła letnich spotkań młodzieży ukraińskiej wyznania greckokatolickiego była połączeniem czynnego wypoczynku (gry, zawody, zabawy, ogniska) z nauką o historii Kościoła greckokatolickiego, jego tradycji i obrzędach. Intencją organizatorów jest pobudzanie młodzieży do samodzielnego szukania i poznawania przeszłości, dlatego podczas turnusów organizowane są wieczory poezji i wspólnego śpiewania pieśni, dyskoteki, piesze wycieczki, górskie wędrówki, wyjazdy, np. do skansenu w Sanoku, nad zapórę solińską, na Połoniny Wetlińskie, na Słowację i w inne miejsca, z których wywodzą się Ukraińcy. Oprócz mo-

dlitwy i zwiedzania pobliskich cerkwi wiele miejsca zajmowały dyskusje dotyczące odmienności religijnej i narodowościowej mniejszości ukraińskiej¹⁰. Popularność tej formy wypoczynku połączonego z edukacją religijną i coraz liczniejsza rzesza chętnych, nie tylko z Polski, ale także z Austrii, Australii, Szwecji czy Kanady, wymusiła na organizatorach zwiększenie liczby turnusów, a nawet zorganizowanie „Sarepty” dla rodzin. W wielu turnusach na przestrzeni lat uczestniczyła również młodzież pochodzenia ukraińskiego z parafii greckokatolickich na terenie województw: gdańskiego, słupskiego i koszalińskiego, a po zmianie podziału administracyjnego – województwa pomorskiego¹¹.

Oryginalność formy poznawania historii, zwyczajów i tradycji Kościoła unickiego przyczyniła się do organizacji „Małych Sarept” w parafii greckokatolickiej w Cyganku w województwie pomorskim. Zapoczątkowała je siostra Anna Piecunko, a realizatorem (przeważnie raz na dwa miesiące, w soboty lub dni wolne od pracy, tj. w święta katolickie) jest proboszcz Jan Mariak wraz z nauczycielami religii greckokatolickiej. „Mała Sarepta” różni się od wspólnoty ogólnopolskiej swoim lokalnym charakterem. Licznie w niej uczestniczy młodzież ukraińska (około 600 osób) z wielu miast i wsi województwa pomorskiego oraz warmińsko-mazurskiego. Celem spotkań, poza stricte religijnym, jest przede wszystkim integracja dzieci i młodzieży narodowości ukraińskiej. Osoby te bowiem do tej pory miały ze sobą kontakt jedynie w cerkwiach lub przy okazji udziału w festiwalach twórczości dziecięcej w Koszalinie lub Elblągu i bliżej się nie znały. W nich właśnie pokładane są wielkie nadzieje na umocnienie tradycji ukraińskich w północnych województwach Polski, gdzie mieszka wielu Ukraińców¹². W parafii w Cyganku organizowano dla młodzieży zajęcia sportowe i rekreacyjne, wycieczki nad morze, pikniki lub ogniska¹³. Ten sposób integracji najmłodszego pokolenia Ukraińców, mocno

¹⁰ <https://www.greckokatolicy.pl/bractwosarepta> [6 IV 2009].

¹¹ Wywiad z Renatą Romanko, nauczycielką języka ukraińskiego w Lęborku, przeprowadzony przez autorkę.

¹² Wywiad z Agatą Nazar, nauczycielką religii i języka ukraińskiego w Ostaszewie oraz religii greckokatolickiej w Ostaszewie i Marzęcinie, przeprowadzony przez autorkę.

¹³ Wywiad z Anną Koblak, nauczycielką języka ukraińskiego w Marzęcinie, przeprowadzony przez autorkę.

zakorzenionych w miejscu przesiedlenia, okazał się bardzo trafnym pomysłem, dlatego tego rodzaju spotkania nadal się odbywają.

Władze kościelne diecezji wrocławsko-gdańskiej w celu umacniania tożsamości religijnej dzieci i młodzieży narodowości ukraińskiej co roku, począwszy od 1992, organizują Festiwal Dziecięcej Twórczości Sakralnej. Dla dzieci z dekanatu słupskiego i koszalińskiego festiwal odbywa się w czerwcu (najczęściej w czasie katolickiego święta Bożego Ciała) w Zespole Szkół Ukraińskich im. Tarasa Szewczenki w Białym Borze. Od listopada 2004 roku festiwal organizowany jest także w Górowie Iławeckim po to, by mogła w nim uczestniczyć młodzież ze wschodniej części województwa pomorskiego i warmińsko-mazurskiego, dla której dojazdy do Białego Boru były uciążliwe i generowały koszty wykraczające poza możliwości finansowe ich rodziców. Oba festiwale na stałe wpisały się w kalendarz ważnych uroczystości religijnych Kościoła greckokatolickiego.

W zależności od hasła przewodniego festiwali w danym roku dzieci przedstawiają odpowiednio dopasowaną do tematu formę artystyczną, co zmusza księży, nauczycielki języka ukraińskiego i siostry zakonne do przygotowania inscenizacji. Festiwalom co roku towarzyszą turnieje piłki nożnej dla chłopców w dwóch kategoriach wiekowych oraz gry i zabawy dla młodszych uczestników. W Białym Borze przygotowuje je tradycyjnie młodzież z Zespołu Szkół Ogólnokształcących, a w Górowie Iławeckim – nauczyciele religii greckokatolickiej z województwa pomorskiego i warmińsko-mazurskiego oraz aktywni parafianie.

Oba festiwale mają na celu umocnienie świadomości religijnej oraz przynależności eklezjalnej dzieci i młodzieży. Młodzież ukraińska z Pomorza, a ściślej: z Bytowa¹⁴, Miastka¹⁵, Międzyborza¹⁶ i Słupska¹⁷,

¹⁴ Przez kilka lat występował zespół „Tempo” prowadzony przez Jarosława i Darię Bułków, a od 2004 roku – szkolny zespół teatralno-wokalny „Żorżyna” pod kierunkiem Mirosławy Hanasko.

¹⁵ Grupa parafialna z Miastka, prowadzona przez księdza Stefana Prychożdenkę i nauczycielkę języka ukraińskiego – Mirosławę Prychożdenko, przedstawiała różne formy teatralne.

¹⁶ Grupa z Międzyborza przedstawiała programy przygotowane pod kierunkiem siostry Melanii Kuzio, m.in. *Isus wczit nas ljubiti Batkiw*.

¹⁷ Zespół ze Słupska pod kierownictwem Ireny Boruszczak przeważnie prezentował montaż słowno-muzyczny.

co roku zaznaczała swoją obecność na festiwalu. Przez lata ważnym punktem programu festiwalowego była część rekreacyjna, m.in. gry sportowe¹⁸, turniej piłkarski, ognisko, konkursy, zabawy dla najmłodszych, a także konkurs literacki i plastyczny¹⁹.

W Festiwalu Dziecięcej Twórczości Sakralnej w Górowie Iławeckim z województwa pomorskiego brali udział przede wszystkim uczniowie pochodzenia ukraińskiego z powiatu nowodworskiego, reprezentujący parafię greckokatolicką w Cyganku. Osobami odpowiedzialnymi za przygotowanie programu były: Agata Nazar, nauczycielka religii i języka ukraińskiego, oraz Anna Koblak, również nauczycielka języka ukraińskiego²⁰. Obie nauczycielki otrzymywały corocznie bardzo duże wsparcie rodziców dzieci. Dorośli z wielkim zaangażowaniem pomagali dzieciom w uczeniu się na pamięć wierszyków, pieśni religijnych, własnoręcznie wykonywali kostiumy, a nawet przyprawdzali młodsze dzieci, nieobjęte jeszcze obowiązkiem szkolnym, i włączali ich kwestie do scenariusza występów. Rodzice każdego roku we własnym zakresie organizowali transport dla dzieci, dowożąc je kilkoma samochodami do Górowa Iławeckiego. W opinii opiekunki i nauczycielki języka ukraińskiego, Agaty Nazar, uczniowie bardzo chętnie uczestniczyli w festiwalu w Górowie Iławeckim, ponieważ oprócz prezentacji treści religijnych mieli również okazję poznać rówieśników z Braniewa, Elbląga, Olsztyna i Węgorzewa²¹.

Chcąc jak najszerzej włączyć dzieci i młodzież w życie religijne Kościoła greckokatolickiego, Komisja ds. Dzieci i Młodzieży Diecezji Wrocławsko-Gdańskiej od 2001 roku organizowała w Białym Borze ogólnodiecezjalny turniej piłkarski dla ministrantów z parafii greckokatolickich dekanatu koszalińskiego i słupskiego. Na przestrzeni lat uczestniczyły w nim drużyny młodzieżowe z Barkowa, Bytowa, Człuchowa i Miastka w dwóch kategoriach wiekowych: szkoła podstawowa i gimnazjum²².

¹⁸ <http://www.bractwosarepta.pl/pl/historia> [dostęp: 7 VI 2007].

¹⁹ Tamże [dostęp: 6 IV 2009].

²⁰ Wywiad autorki z Anną Koblak.

²¹ Wywiad autorki z Agatą Nazar.

²² <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 11 XI 2006].

W życiu wiernych wszystkich parafii greckokatolickich ważną rolę odgrywały święta religijne, a także uroczystości związane z nauką religii dla dzieci (rozpoczęciem i zakończeniem roku katechetycznego), obchodami dnia św. Mikołaja, Bożym Narodzeniem czy Wielkanocą. Księża greckokatolicy wraz z katechetami i nauczycielkami języka ukraińskiego w międzyklasowych i międzyszkolnych zespołach nauczania języka ukraińskiego co roku przygotowywali liturgię w cerkwiach i część zabawowo-piknikową poza świątynią.

Oczekiwany świętem religijnym, zwłaszcza przez najmłodszych, był dzień św. Mikołaja, obchodzony według kalendarza juliańskiego 19 grudnia. Księża zadbali o to, by dzień ten miał wymiar bardziej religijny, dlatego dzieci głównie uczestniczyły we mszy świętej i poznawały postać św. Mikołaja. Dla uczczenia św. Mikołaja spotykali się wszyscy parafianie, a dzieci prezentowały część artystyczną. Dorosli przynosili kawę i własne wypieki, dopełniając tym samym atmosfery święta. W Człuchowie 19 grudnia dzieci obchodziły tradycyjnie z rodzicami i dziadkami. Co warto podkreślić, każdego roku liturgia sprawowana jest w intencji dzieci, które pod kierunkiem Marii Opar, nauczycielki języka ukraińskiego, oraz księdza Romana Ferencza przygotowują montaż słowno-muzyczny przybliżający postać św. Mikołaja i recytują wiersze tematyczne²³. W pobliskim Barkowie w tym dniu dzieci przeważnie recytowały wiersze²⁴, a w Bytowie, np. w 2005 roku, uczniowie z grupy teatralnej „Żorżyna”, uczęszczający do międzyszkolnego zespołu nauczania języka ukraińskiego, przedstawili inscenizację *Wieczór św. Mikołaja*²⁵. Szczególnie uroczyście dzień ten wygląda w parafii greckokatolickiej pw. św. Mikołaja w Cyganku, ponieważ 19 grudnia przypada odpust. Tradycyjnie po uroczystej mszy świętej uczniowie ukraińscy recytowali wierszyki opowiadające o św. Mikołaju lub przedstawiali jakąś inną formę teatralną przygotowaną z nauczycielkami języka ukraińskiego – Agatą Nazar i Anną Koblak²⁶.

²³ Tamże [dostęp: 20 XII 2007].

²⁴ Tamże [dostęp: 25 XII 2006].

²⁵ Kronika zespołu „Żorżyna” z międzyszkolnego zespołu nauczania języka ukraińskiego w Bytowie. Wywiad z Mirosławą Hanasko, nauczycielką języka ukraińskiego i opiekunką zespołu „Żorżyna”, przeprowadzony przez autorkę.

²⁶ Wywiad autorki z Agatą Nazar.

W religii greckokatolickiej szczególne miejsce zajmuje Szczedryj Weczir, czyli druga wieczerza wigilijna przed Chrztm Pańskim. Z okazji tego święta parafianie z Człuchowa i Miastka spotykali się po liturgii na uroczystej wieczerzy w centrach kultury ukraińskiej. W styczniu 2007 roku w Miastku ksiądz Stefan Prychożdenko gościł po raz pierwszy reprezentantów wszystkich mniejszości narodowych z tego miasta – Niemców i Kaszubów²⁷, przedstawiciele środowiska lokalnego oraz władze miejskie²⁸. Również w Człuchowie Szczedryj Weczir, zwłaszcza w 2007 roku, miał szczególną oprawę. Po tradycyjnym spotkaniu liturgicznym w cerkwi, odśpiewaniu troparionu święta Objawienia Pańskiego i wysłuchaniu Ewangelii wierni spotkali się w świetlicy Domu Ukraińskiego na poczęstunku przygotowanym przez parafianki. Spotkaniu towarzyszyły kolędy i śpiewy²⁹. Wypieki oraz wspólne spożywanie potraw ma jednoczyć rodziny wokół ukraińskiej tradycji, którą co roku pielęgnowały dzieci³⁰.

Boże Narodzenie to szczególne święto nie tylko w Kościele katolickim, ale także w Kościele greckokatolickim (w tym drugim przypada 6 stycznia). Jest to również czas szczególnej aktywności dzieci z międzyszkolnych zespołów nauczania języka ukraińskiego i punktów katechetycznych w parafiach leżących na terenie województwa pomorskiego.

Ciekawą inicjatywę związaną z okresem Bożego Narodzenia podjęła w 1999 roku nauczycielka języka ukraińskiego z Człuchowa, Maria Opar, która aby zdobyć środki finansowe na wyjazdy z dziećmi i młodzieżą na Ukrainę i do południowo-wschodniej Polski, co roku urządzała jasełka w cerkwi, a następnie kolędowała z nimi po domach Ukraińców. Po kilku latach funkcję opiekuna grupy na czas odwiedzania domostw Ukraińców przejął od niej ksiądz Roman Ferenc³¹.

W pozostałych parafiach greckokatolickich województwa pomorskiego nie przyjęła się zwyczaj kolędowania po domach, gdyż było to

²⁷ W myśl ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych Kaszubi są mniejszością posługującą się językiem regionalnym.

²⁸ <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 18 I 2007].

²⁹ Tamże [dostęp: 18 I 2007].

³⁰ Tamże [dostęp: 19 I 2010].

³¹ Wywiad z Marią Opar, nauczycielką języka ukraińskiego w Człuchowie, przeprowadzony przez autorkę.

zadanie trudne logistycznie³². Dlatego też nauczycielki języka ukraińskiego wraz z dziećmi corocznie przygotowywały jasełka, które wystawiały w szkołach, cerkwiach lub siedzibach pomorskich kół terenowych Związku Ukraińców w Polsce. Niekiedy program związany z tematyką świąt Bożego Narodzenia prezentowany był dla całego środowiska lokalnego, jak np. w Człuchowie, gdzie w grudniu 2006 roku w Miejskim Domu Kultury odbyły się międzykulturowe Spotkania z Kolędą, w których brał udział parafialny zespół „Dwa Kolory” z Międzyborza³³. Z kolei w Bytowie odwiedziny kolędników (młodzieży z Ukraińskiego Zespołu Szkół Ogólnokształcących im. Tarasa Szewczenki) z Białego Boru w cerkwi pw. św. Jerzego miały już wieloletnią tradycję i były oczekiwane z niecierpliwością³⁴. Od 2004 roku do programu włączał się również zespół „Żorzyna”, który przedstawiał m.in. szopkę bożonarodzeniową, a także ukraińskie jasełka, wystawiane w podbytowskiej wsi Rabacino i w Zespole Szkół Ekonomicznych w Bytowie³⁵. Również miastecka młodzież ukraińska co roku przygotowywała program artystyczny. Szczególnie aktywna była przy organizacji w swoim mieście Przeglądu Form Kolędniczych, który odbył się w 2003 roku³⁶. Ta forma prezentacji tradycyjnych kolęd ukraińskich i starszych pieśni bożonarodzeniowych, trochę już zapomnianych, z początków XX wieku, oraz inscenizacji o tematyce bożonarodzeniowej jest w Miastku nadal kultywowana³⁷. Również w Gdańsku dzieci z grupy przedszkolnej od lat wystawiają jasełka w Domu Ukraińskim na ulicy Zaulek św. Bartłomieja³⁸.

³² Dzieci uczące się w międzyszkolnych zespołach nauczania języka ukraińskiego mieszkają w różnych miejscowościach, często oddalonych od siebie o kilkanaście kilometrów. Musiałaby się znaleźć osoba, a nawet kilka osób, które mogłyby poświęcić się dla tej inicjatywy i zorganizować trzy–cztery samochody. Bez takiej pomocy przemieszczanie się dzieci i regularne odwiedziny domów ukraińskich nie jest właściwie możliwe.

³³ <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 18 XII 2006].

³⁴ Tamże [dostęp: 7 I 2007].

³⁵ Tamże [dostęp: 7 I 2007].

³⁶ Wywiad z Mirosławą Prychożdenko, nauczycielką języka ukraińskiego w Miastku, przeprowadzony przez autorkę.

³⁷ <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 24 VII 2011]. W 2011 roku koncert kolęd przygotowała Irena Rengacz.

³⁸ Tamże [dostęp: 30 XII 2017].

We wszystkich parafiach grekokatolickich rady parafialne obdarowują dzieci paczkami ze słodyczami. Na przykład w Miastku 19 grudnia 2009 roku św. mikołaj na saniach przywiózł dla dzieci prezenty przygotowane we współpracy z Caritas Diecezji Wrocławsko-Gdańskiej Kościoła Grekokatolickiego w Polsce³⁹. Z kolei w Człuchowie w tym samym roku przekazano 30 paczek dla uczniów klas 0–III i IV–VI⁴⁰.

W grudniu 2011 roku Komisja ds. Dzieci i Młodzieży Diecezji Wrocławsko-Gdańskiej ogłosiła konkurs na najładniejszą kartkę bożonarodzeniową, powierzając jego rozstrzygnięcie księdzu Stefanowi Prychoźdence i Mirosławie Prychoźdenko z Miastka. Celem konkursu było zachęcenie dzieci i młodzieży do czytania Pisma św. i życia zgodnie z Ewangelią, a także do wzbogacania i pielęgnowania ukraińskich zwyczajów związanych z Bożym Narodzeniem. Dzieci ukraińskie w różnym wieku z 11 miejscowości przysłały 65 prac⁴¹. Z kolei w Człuchowie w styczniu 2010 roku odbywał się tradycyjny Wertep, czyli koncert kolęd w wykonaniu dzieci i młodzieży w tradycyjnych strojach ludowych; byli to uczniowie międzyszkolnego zespołu nauczania języka ukraińskiego. Spotkanie stanowiło również okazję do zbiórki pieniędzy dla niepełnosprawnej dziewczynki z Lisewa koło Przechlewa.

Również zapusty związane z okresem wielkanocnym były okazją do spotkań integracyjnych grekokatolików. Na przykład w Centrum Kultury Ukraińskiej w Człuchowie organizowano je głównie z myślą o dzieciach i młodzieży. Obchodom święta towarzyszyły zabawy, wspólne śpiewanie i tańce w rytm ukraińskich melodii. Tradycyjnie młodzież dbała o oprawę muzyczną i stronę kulinarną spotkań⁴².

Ponadto w Bytowie z nową inicjatywą wyszli ukraińscy uczniowie, którzy swymi występami uświetnili sakrament Pierwszej Komunii Świętej swoich młodszych kolegów i koleżanek, prezentując program przygotowany na Festiwal Twórczości Sakralnej w Białym Borze⁴³.

Rozpoczęcie i zakończenie roku katechetycznego na stałe wpisało się w działania integrujące dzieci i młodzież ukraińską. W Człuchowie

³⁹ Tamże [dostęp: 30 XII 2017].

⁴⁰ Tamże [dostęp: 15 IV 2010].

⁴¹ <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 20 VIII 2011].

⁴² Tamże [dostęp: 10 II 2007].

⁴³ Do 2007 roku były to stałe punkty programu zespołu „Żorżyna”.

np. rok szkolny 2010/2011 zainaugurowała msza święta, po której odbył się piknik integracyjny dla dzieci ze Szkoły Podstawowej nr 1 oraz młodzieży z Gimnazjum nr 1 i Zespołu Szkół Agrobiznesu⁴⁴.

W każdej pomorskiej parafii greckokatolickiej zakończenie roku szkolnego było okazją nie tylko do podsumowania pracy w mijającym roku, ale także do spotkań o charakterze integracyjnym. Rozdanie świadectw z religii greckokatolickiej, pomimo ocen z tego przedmiotu na świadectwie ukończenia klasy, miało wymiar symboliczny i wspólnotowy. Po mszy świętej uczniowie ukraińscy ze szkół i punktów katechetycznych w województwie pomorskim uczestniczyli wraz z rodzicami w festynie lub pikniku połączonym z ogniskiem i pieczeniem kiełbasek. W Lęborku spotkania takie odbywają się w scenerii Jeziora Lubowidzkiego, a dzieci tradycyjnie wręczają rodzicom czerwoną różę⁴⁵. Z kolei w Międzyborzu rozdaniu świadectw towarzyszyła prezentacja programu przygotowywanego co roku na Festiwal Dziecięcej Twórczości Sakralnej w Białym Borze i samodzielny śpiew dzieci w cerkwi⁴⁶. W Człuchowie zakończenie roku szkolnego i katechetycznego przyjęło formę pikniku, na którym śpiewano tradycyjne pieśni ukraińskie⁴⁷. W Gdańsku dzieci z przedszkola przycerkiewnego „Hrobiatka” tradycyjnie przygotowują inscenizację bajek ukraińskich, a wspierają je w tym nauczycielki: Helena Kostyk i Marta Skuratko oraz rodzice⁴⁸.

Odpusty w parafiach oraz obchody ważnych rocznic narodowych są również okazją do integracji dzieci i młodzieży z dorosłą populacją Ukraińców. W każdej parafii dorośli przygotowują tradycyjne potrawy ukraińskie, a dzieci starsze i młodsze pod kierunkiem nauczycieli języka ukraińskiego lub katechetek prezentują formy muzyczno-wokalne.

Dzięki ścisłej współpracy księży greckokatolickich z nauczycielami języka ukraińskiego dzieci mają również możliwość poznawania tradycji i symboliki świąt religijnych na lekcjach języka ukraińskiego,

⁴⁴ <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 1 IX 2010].

⁴⁵ Wywiad autorki z Renatą Romanko.

⁴⁶ <http://www.cerkiew.net.pl> [dostęp: 19 IV 2007]. W 2007 roku w Międzyborzu trzydziścioro uczniów pod kierunkiem siostry Melanii Kuzio przygotowało na zakończenie roku katechetycznego program *Sława Isusu Chrystu*.

⁴⁷ Tamże [dostęp: 20 IV 2006]; wywiad autorki z Marią Opar.

⁴⁸ Tamże [dostęp: 17 VI 2007].

w ramach warsztatów tematycznych lub dzięki udziałowi w projektach edukacyjnych. W Lęborku w 2006 roku nauczycielka Renata Romanko uczestniczyła z uczniami w kaszubskim projekcie edukacyjnym *Święta w duszy grają*. Była to dla dzieci okazja do poznania symboliki i zwyczajów świąt wielkanocnych w Kościele greckokatolickim. Na warsztatach tematycznych organizowanych w ramach projektu uczono dzieci i młodzież wykonywania pisanek (*Szkoła pisanek*), ksiądz Jarosław Roman z Człuchowa wygłosił prelekcję na temat sposobów zdobienia pisanek i ukraińskich zwyczajach wielkanocnych, a doktor Olga Solarz miała odczyt dotyczący zwyczajów święta zmarłych, które w Cerkwi greckokatolickiej odbywa się na Wielkanoc⁴⁹. Również w Miastku od wielu lat podtrzymuje się tradycję wykonywania pisanek, a zwłaszcza starych motywów przywołujących wiosnę. Dzieci na lekcjach języka ukraińskiego miały możliwość wysłuchania historii powstawania pisanek opowiedanej przez wybitnego specjalistę zaproszonego na zajęcia, poznały techniki ozdabiania jajek w różnych regionach Ukrainy, a następnie same wykonały pisanki⁵⁰. Podobne warsztaty dla dzieci i młodzieży odbywały się również w Centrum Kultury Ukraińskiej w Człuchowie, a w 2008 roku w „Domiwce” dla lęborskiej i człuchowskiej młodzieży ukraińskiej na wspólnie zorganizowanych warsztatach, na których tworzone pisanki w tradycji narodowej.

Zaangażowanie młodzieży greckokatolickiej w życie własnego Kościoła w okresie transformacji ustrojowej doprowadziło do powołania przez arcybiskupa metropolitę przemysko-warszawskiego Bractwa Młodzieży Greckokatolickiej „Sarepta” z siedzibą w Krynicy-Zdroju. Oddziały „Sarepty” funkcjonują również w parafiach znajdujących się na terenie województwa pomorskiego. Bractwu nadano osobowość prawną na mocy rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych i administracji w marcu 2017 roku⁵¹.

Celem statutowym stowarzyszenia jest organizacja letnich i zimowych wyjazdów dzieci, młodzieży i rodzin, wypoczynku połączo-

⁴⁹ Wywiad autorki z Renatą Romanko.

⁵⁰ Wywiad autorki z Mirosławą Prychoźdenko.

⁵¹ *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 marca 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadania osobowości prawnej Stowarzyszeniu Bractwa Młodzieży Greckokatolickiej „Sarepta”*, Dz.U. z 2017 r., Nr 693.

nego z formacją religijną i terapeutyczną, włączanie się w przygotowania imprez kulturalno-oświatowych oraz współorganizowanie plenerów malarskich i rzeźbiarskich⁵². Plenery dla pisarzy ikon⁵³ odbywają się w Nowicy w województwie podkarpackim od 2008 roku. Ich organizatorami są: Stowarzyszenie Przyjaciół Nowicy, Bractwo Młodzieży Greckokatolickiej „Sarepta” oraz Katedra Sztuki Sakralnej Akademii Sztuk Pięknych we Lwowie⁵⁴.

Odrodzenie się Cerkwi greckokatolickiej w pierwszym dwudziestoleciu transformacji ustrojowej w Polsce, a zwłaszcza angażowanie w jej życie dzieci i młodzieży, w dużej mierze było zasługą księdza Piotra Barana, który do 11 grudnia 2006 roku pełnił obowiązki przewodniczącego Komisji ds. Dzieci i Młodzieży Diecezji Wrocławsko-Gdańskiej. Duchowny ten, blisko współpracując z księżmi z dekanatu słupskiego i koszalińskiego, przez wiele lat organizował turnieje piłki nożnej dla chłopców oraz wyjazdy na „Sarepty” do Komańczy i Nowicy. Współpracował ponadto z parafialnymi zespołami młodzieżowymi i przyczyniał się do podtrzymywania tradycji organizowania festiwali kultury sakralnej w Białym Borze. Wyczerpująca praca i brzemień odpowiedzialności za odrodzenie się Kościoła greckokatolickiego sprawiły, że duchowny zrezygnował z pełnienia swej funkcji i decyzją biskupa Włodzimierza Juszcza został powołany na duszpasterza leśników⁵⁵.

Stanowisko po księdzu Piotrze Baranie jeszcze w grudniu tego samego roku przejął ksiądz dziekan dr Arkadiusz Trochanowski, który od 26 czerwca 2015 roku pełni funkcję dyrektora Wydziału Duszpasterskiego ds. Dzieci i Młodzieży Diecezji Wrocławsko-Gdańskiej⁵⁶. Zmiana komisji na wydział świadczy o realizacji bardzo wielu zadań związanych z umacnianiem tożsamości religijnej dzieci i młodzieży, w którą zaangażowana była cała pomorska greckokatolicka społecz-

⁵² <http://www.krynica-zdroj.pl/pl/348/1333/stowarzyszenie-bractwa-mlodziezy-greckokatolickiej-sarepta-.html> [dostęp: 10 III 2018].

⁵³ Ikony w tradycji greckokatolickiej się pisze, a nie maluje, co związane jest z mistycznymi przeżyciami podczas ich tworzenia.

⁵⁴ *Pierwsze Damy Ukrainy i Polski otworzyły wystawę ikon*, <http://www.niedziela.pl/artykul/26036/Pierwsze-Damy-Ukrainy-i-Polski-otworzyly> [dostęp: 1 II 2018].

⁵⁵ Tamże [dostęp: 2 XII 2006].

⁵⁶ <https://www.greckokatolicywalcz.pl> [dostęp: 15 VIII 2010].

ność ukraińska przy wydatnej pomocy księży, nauczycieli i katechetów. Zasługi księży z greckokatolickich parafii na terenie województwa pomorskiego dla kształtowania tożsamości religijnej najmłodszego pokolenia Ukraińców są niewątpliwie imponujące. Księża ci są bowiem zaangażowani w życie narodowe własnej mniejszości, a niekiedy, oprócz posługi kapłańskiej, działają na rzecz pojednania polsko-ukraińskiego.

Przykładem może tu być ksiądz Roman Ferenc z Człuchowa, który od wielu lat współpracuje z katechetami uczącymi religii rzymskokatolickiej. Każdego roku cerkiew greckokatolicką odwiedzają uczniowie Szkoły Podstawowej nr 1 im. Przyjaciół Ziemi w Człuchowie, aby poznać symbolikę świątyni i tradycyjnego wyposażenia, bardzo różniącego się od tego, które znamy z kościołów rzymskokatolickich. W 2007 roku cerkiew odwiedziło 200 polskich uczniów⁵⁷. W ten sposób ksiądz Roman Ferenc wraz z małżonką, nauczycielką języka ukraińskiego, oraz Robertem Kozłowskim, katechetą katolickim, zainicjowali cykliczne spotkania przybliżające historię i tradycję Kościołów wschodnich⁵⁸.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje również ksiądz Roman Malinowski, który jest silnie zaangażowany w działalność społeczno-kulturalną Ukraińców w powiecie bytowskim. Jest on również współorganizatorem Bytowskiej Watry, która stanowi jedną z ważniejszych imprez kulturalnych Związku Ukraińców w Polsce i odbywa się każdego roku, w lipcu, we wsi Udorpie koło Bytowa. Oprócz niego należy także wyróżnić księdza Stefana Prychożdenkę z Miastka i księdza Jana Mariaka z Cyganka, którzy aktywnie wpierają wszelkie działania mające na celu kształtowanie tożsamości religijnej i narodowej dzieci i młodzieży narodowości ukraińskiej. Ich praca duszpasterska nie byłaby możliwa bez wydatnej pomocy nauczycielek języka ukraińskiego: Anny Koblak, Agaty Nazar, Mirosławy Prychożdenko, Marii Opar, Mirosławy Hanasko, Renaty Romanko, Tatiany Słojko oraz wielu innych osób, które przyczyniają się do aktywnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w życiu Kościoła greckokatolickiego. Jest to tym ważniejsze, że Kościół greckokatolicki, oprócz sfery duchowej,

⁵⁷ Tamże [dostęp: 15 III 2007].

⁵⁸ Tamże [dostęp: 18 IX 2009].

dba także o to, aby dzieci w każdym wieku mogły rozwijać swoje zdolności sportowe i artystyczne.

LIDIA BURZYŃSKA-WENTLAND

Polish Naval Academy

Faculty of Humanities and Social Sciences

e-mail: l.burzynska-wentland@amw.gdynia.pl

ORCID: 0000-0003-4707-3736

Initiatives of the Greek Catholic Church in Pomeranian Voivodeship aimed to deepen the religious and national identity of the children and the youth in first two decades of Polish political transformation

After the war was over, the situation of the Greek Catholic Church was particularly difficult, because the state authorities refused to recognize its legal personality and equal rights along with other churches. There has been issued a permit for its functioning to a limited extent, in condition of being represented by the Roman Catholic Church. Erection of each new Greek Catholic temple was possible only after obtaining permission from the Denomination Office. Limitations in access to religious practices, lasting for years, caused the worshippers to move to the Roman Catholic Church or to abandon the faith.

The situation of the Greek Catholic Church could improve only after political transformation in Poland in the year 1989. After many years of limited pastoral activity, the hierarch started intensive actions in favour of the children and the youth to build and deepen their religious and national identity. In the first 20 years of political transformation there have been numerous events organized for the children and the youth, just as "Sareptas", "Little Sareptas", Festival of Children's Sacral Art in Biały Bór and Górowo Iławeckie. In many Pomeranian parishes there have emerged children and youth artistic groups, musical bands and choirs, presenting their repertoire at various reviews and festivals in diocesan level, as well as elsewhere in the country. The Greek Catholic Church made also efforts to bring forward Ukrainian language, tradition and rituals in ways attractive for the children and the youth, for example: by organising football competitions, Christmas and Easter card contests, thematic workshops, Ukrainian Easter egg school or icon painting classes.

Key words: Greek Catholics, Pomeranian Voivodeship, children and youth, religious education, religious and national identity